IJCRT.ORG ISSN : 2320-2882

INTERNATIONAL JOURNAL OF CREATIVE RESEARCH THOUGHTS (IJCRT)

An International Open Access, Peer-reviewed, Refereed Journal

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਪਤੀ ਆਦਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵ

ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ (ਅਸਿਸਟਟ ਪੋਫੇਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ)

ਬਾਬਾ ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ, ਮੁਹਾਰ (ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ)

ਭੂਮਿਕਾ - ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਵੇ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਮੋਢੀ ਹੋਏ ਹਨ।ਉਹਨ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਅਪੈਲ 1469 ਈ: ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ, ਮਾਤਾ ਤਿਪਤਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਰਾਏ ਭੋਈ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜਗਤ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਿਹਾ।ਆਪ ਨ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ । ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੁੱਖ ਬਾਣੀ ਹੈ ਇਸ ਤ ਇਲਾਵਾ ਆਪ ਨ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਬਾਰਹਮਾਹ, ਰਿਤੀ, ਥਿਤੀ, ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਆਪਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪਣ, ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਦਾ
ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪ ਨ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਪਤੀ ਆਦਰ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਭਾਵ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਕੀ-ਵਰਡਜ਼ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ, ਸਿੱਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪਮੁੱਖ ਬਾਣੀਆਂ।

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ - ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪਗਿਟਆ, ਮਿਟੀ ਧੁੰਦ ਜਗੁ ਚਾਨਣ ਹੋਆ।

ਜਿਸ ਸਮ ਜਗਤ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਸਮ ਸਮਾਜਿਕ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਸੀ ਉਸ ਸਮ ਭਾਰਤ ਤੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਲੋਕ ਉਪਰ ਉਸ ਸਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ੁਲ ਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨ ਲੋਕ ਉਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਅਿਤਆਚਾਰ ਨੰ ੂ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਰੱਬ ਨੰ ੂ ਵੀ ਉਲਾਮਾ ਿਦੱਤਾ ਤੇ ਿਕਹਾ :ਏਿਤ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈ ਿਕ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇ॥

<u>ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਕਵੀ</u> - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਵੇ ਜੀ ਨ ਜੋ ਿਕ ਿਸਰਫ ਇਕ ਪ ਧੇ ਕੋਲ ਪੜੇ ਸਨ ਤ ਵੀ ਉਹਨ ਨੰ ੂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵ ਦਾ ਿਗਆਨ ਹਾਿਸਲ ਸੀ। ਗਰੁੂ ਨਾਨਕ ਦਵੇ ਜੀ ਿਜੰਨੀ ਵੀ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਉਸ ਿਵੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖਣ ਨੰ ੂ ਿਮਲਦੇ ਹਨ। ਫਾਰਸੀ ਅਰਬੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਿਜੰਵ ਿਕ ਦੁਆ, ਵਜ਼ੀਰ, ਮੁਹੱਬਤ, ਫਾਨੀ, ਰੋਜ਼ਾ, ਕੁਰਾਨ, ਕਾਅਬਾ ਅਤੇ ਕਲਮਾ ਆਿਦ।

ਿਹੰਦੀ ਸੰਿਸਕਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੈਦ, ਧਰਮ, ਿਗਆਨ, ਤੀਰਥ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪਰਮ ਆਿਦ ਮੌਜ਼ਦੂ ਹਨ। <u>ਬਾਣੀ ਦੇ ਿਵਸ਼ੇ</u> - ਸੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਿਵੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਿਵ ਿਸ਼ਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਿਜਸ ਿਵੱਚ ਜੀਵ ਆਤਮਾ, ਕੁਦਰਤ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ, ਚੰਨ-ਸੂਰਜ, ਰੱੁਤ , ਿਥਤ , ਆਤਮਾ, ਪਮਾਤਮਾ ਬਾਰੇ ਿਵਚਾਰ ਦੇਖਣ ਨੰ ੂ ਿਮਲਦੇ ਹਨ। ਉਥ ੇ ਹੀ ਉਹਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਿਵੱਚ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤੀ ਪਤੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੰ ੂ ਿਮਲਦੀ ਹੈ। <u>ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਤੀ ਿਵਚਾਰ</u> - ਗਰੁ ੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਰਸਯੋਗ ਸੀ। ਉਹਨ ਨੰ ੂ ਉਸ ਸਮ ਪੈਰ ਦੀ ਜੱੁਤੀ ਸਮਿਝਆ ਜ ਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨ ਇਸਤੀਆਂ ਨੰ ੂ ਸਮਾਜ ਿਵੱਚ ਆਦਰ ਅਤੇ ਸਿਤਕਾਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੁਵਾਉਣ ਲਈ ਬਾਣੀ ਿਵੱਚ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਿਜ਼ਕਰ ਕੀਤਾ ਉਹਨਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਿਵੱਚ ਦਰਜ ਹੈ :- ਸੋ ਿਕ ਮੰਦਾ ਆਖੀਏ ਿਜਤ ਜੰਮੇ ਰਾਜਾਨ। <u>ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ</u> - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਵੇ ਜੀ ਪਿਹਲੇ ਦਾਰਸ਼ਿਨਕ ਸਨ ਿਜਹਨ ਨ ਔਰਤ ਨੰ ੂ ਸੰਸਾਰ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੰਿਨਆ ਹ।ੈ ਔਰਤ ਰਾਿਜਆਂ, ਯੋਿਧਆਂ, ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਪਜਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੰ ੂ ਿਬਆਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਿਲਖਦੇ ਹਨ :- ਭੰਿਡ ਜੰਮੀਐ ਭੰਿਡ ਿਨੰ ਮੀਐ ਭੰਿਡ ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ
ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ ਭੰਡ ੋ ਚਲੈ ਰਾਹੁ।

ਭਾਵ ਿਕ ਔਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਨਮ, ਿਵਆਹ, ਦਸੋ ਤੀ ਦੇ ਿਰਸ਼ਤੇ ਜੜੁ ੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਵ ਉਹ ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀ ਿਕ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਰਦ ਪਧਾਨ ਸਮਾਜ ਿਵੱਚ ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ, ਸੱੁਚ, ਿਭਟ, ਿਲੰਗ ਭੇਦ

ਕਰਕੇ ਔਰਤ ਨਾਲ ਵਖਰੇਵ ਕੀਤਾ ਜ ਦਾ ਸੀ। ਬਾਹਮਣ ਸਮਾਜ ਿਵੱਚ ਮਾਿਸਕ ਧਰਮ ਦੇ ਿਦਨ ਿਵੱਚ ਔਰਤ ਨੰ ੂ ਅਪਿਵੱਤਰ ਮੰਨ ਕੇ ਚਾ ਕੇ ਨਹੀ ਚੜਨ ਿਦੱਤਾ ਜ ਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨ ਇਸ ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਿਨਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ :-

ਿਜਉ ਜੋਰੂ ਿਸਰਨਾਵਣੀ ਆਵੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ॥ ਜੂਠ ਜੂਠਾ ਮੁਿਖ

ਵਸੈ ਿਨਤ ਿਨਤ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ॥

ਸਮਾਨਤਾ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਨੰ ੂ ਸਮਾਨਤਾ ਿਦੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਿਕ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੋਨ ਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਕੱੁਖ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ :ਪੁਰਖ ਮਿਹ ਨਾਿਰ ਨਾਿਰ ਮਿਹ ਪੁਰਖਾ ਬੂਝਹੁ ਬਹਮਿਗਆਨੀ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੋਨ ਨੰ ੂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਪਤੀ ਵਫਾਦਾਰ ਰਿਹਣ ਦੀ ਪੇਰਨਾ ਿਦੱਤੀ ਹੈ ਉਹਨ ਮੁਤਾਬਕ :-

ਪਰ ਘਿਰ ਚੀਤੁ ਮਨਮੁਿਖ ਡੋਲਾਇ॥ ਗਿਲ ਜੇਵਰੀ ਧੰਧੈ ਲਪਟਾਇ॥ ਇਸ ਤਰ ਹੀ ਅਸ ਦੇਖਦੇ ਹ ਮੱਧਕਾਲ ਿਵੱਚ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀ ਸੀ ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨ ਇਸਤਰੀ ਨੰ ੂ ਕੇਵਲ ਵਿਡਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀ ਸਗ ਪੂਰਨ ਸਨਮਾਿਨਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਜ ਸਿਭਆਚਾਰਕ ਕਦਰ ਕੀਮਤ ਵਾਲਾ ਨਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤ ਪਤੀ ਸਕਰਾਤਮਕ ਰਵੱਈਆ ਨਹੀ ਅਪਣਾਇਆ ਜ ਦਾ।

<u>ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ</u>

1. ਡਾ. ਨਾਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਤੇ ਿਚੰਤਨ, ਪੰਨਾ-21.
2. ਸ਼ੀ ਗੁਰੂ ਗੰਥ ਸਾਿਹਬ, ਪੰਨਾ-473.
3. ਡਾ. ਨਾਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ ਤੇ ਿਚੰਤਨ, ਪੰਨਾ-165.
4. ਹਟਟਪਸ://ਗਗਸਚਾ.ੳਚ.ਨਿ.
5. ਹਟਟਪਸ://ਸਕਿਹਮੳਰਗ.ਚੋਮ.